

Обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності автовласників в Україні: цифри, факти, прогнози

2013 рік у сфері обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності автовласників (ОСАЦВ) в Україні відзначився знаковими подіями, які забезпечать новий виток у розвитку цього виду страхування. Саме завдяки їм підвищилися гарантії проведення виплат постраждалим за наслідками дорожньо-транспортних пригод (ДТП). А незабаром очікується якісна зміна всього ринку, адже в результаті новацій, розпочатих у 2013 році, страховикам буде економічно доцільно надавати послуги з ОСАЦВ з орієнтацією на довгострокову перспективу.

Хронологія подій

- **1 січня 2013 року** розпочато безпрецедентний проект з впровадження нових фінансових взаємовідносин між страховиками-повними членами та МТСБУ на ринку української «Зеленої карти».
 - **5 лютого 2013 року** запроваджено новий порядок розрахунку відшкодування шкоди, заподіяної життю і здоров'ю потерпілого.
 - **5 листопада 2013 року** успішно завершився перший етап збільшення, відповідно до законодавства, базового гарантійного внеску до централізованих гарантійних страхових резервних фондів Моторного (транспортного) страхового бюро України (МТСБУ).
- Тепер, відповідно до законодавства, базовий гарантійний внесок до фонду страхових гарантій має бути не менше за суму, еквівалентну 1 млн. євро (було – 300 тис. євро); до фонду захисту потерпілих – не менше за суму, еквівалентну 500 тис. євро (було – 100 тис. євро). Дійсні члени МТСБУ можуть сформувати його в два етапи. Половину коштів, яких недостатньо до встановленого мінімуму, вони повинні внести до відповідного фонду МТСБУ у строки до 05.11.2013. Процес формування базових гарантійних внесків завершиться до 05.11.2014. Призначення зазначених гарантійних внесків – виключно виплати за договорами автоцивільної відповідальності, укладеними збанкрутілими страховиками.
- **8 грудня 2013 року** буде запроваджено обов'язкову реєстрацію в МТСБУ страхових агентів, які мають право здійснювати посередницьку діяльність в сфері ОСАЦВ.
 - **Листопад 2013 року.** На виконання рішення Загальних зборів страховиків-членів МТСБУ від 14.02.2013 визначені концептуальні засади та етапи запровадження в Україні механізму прямого врегулювання на ринку обов'язкового страхування автоцивільної відповідальності.

Територіально-адміністративні ознаки ринку обов'язкового страхування автоцивільної відповідальності України



Ємність ринку

Відповідно до законодавства страховики – члени МТСБУ через своїх представників, уповноважених виконувати їх функції, здійснюють цей вид страхування в Автономній Республіці Крим, в областях України, містах Києві та Севастополі. У Києві зареєстрована 61 компанія – 75% від загальної кількості страховиків, які надають послуги з ОСАЦВ. Загальний обсяг страхових послуг, що надаються ринком автоцивільної відповідальності у вартісному вимірі, сягає (з врахуванням прогнозу на 2013 рік) близько 3 млрд. грн.

Проте за останні роки темпи його росту дещо уповільнилися у зв'язку з тим, що цей вид страхування діє як обов'язковий з 1997 року, і відповідальність переважної більшості автовласників-громадян України є застрахованою.

Стан та результати новацій ринку української «Зеленої карти»

Стабільно позитивну динаміку демонструє ринок міжнародного обов'язкового страхування автоцивільної відповідальності «Зелена карта». Загальна сума нарахованих страхових премій за укладеними договорами міжнародного страхування у 2011 році склала 325,82 млн. грн., у 2012 році – 351,02 млн. грн. За підсумками 2013 року суттєвого зростання об'єму ринку української «Зеленої карти» не очікується і прогнозується на рівні + 4% у порівнянні з 2012 року – до 365,06 млн. грн.

Географічна структура портфелю договорів міжнародного страхування «Зелена картка» фактично не змінилася порівняно з 2012 роком. Загальна кількість укладених договорів міжнародного страхування у січні–вересні 2013 року склала 557 014 штук, з яких 49,6% (у 2012 році – 49% загальної кількості укладених договорів) з територією дії «Вся система», решта – 50,4% (у 2012 році – 51%) з територією дії «Білорусь, Молдова, Росія».

Середньо ринкова страхова премія за договорами міжнародного страхування «Зелена картка», що розпочали дію в означені періоди з територією покриття «Білорусь, Молдова, Росія» в означеному періоді 2013 року, склала 291,5 грн. (на 21,4 грн. більше аналогічного періоду минулого року), з територією покриття «Вся система» – 674,5 грн. (на 28,7 грн. менше аналогічного періоду 2012 року).

Структура укладених договорів обов'язкового міжнародного страхування «Зелена картка» за 9 місяців поточного року також мало чим відрізняється від структу-

Загальний обсяг ринку міжнародного та внутрішнього страхування автоцивільної відповідальності в Україні

Період	Кількість договорів страхування, що розпочали дію, шт.	Сума нарахованих страхових премій, тис. грн.
2011 рік	8 979 295	2 615 588,56
2012 рік	9 130 571	2 801 642,78
січень–вересень 2013 року	7 218 868	2 112 184,33

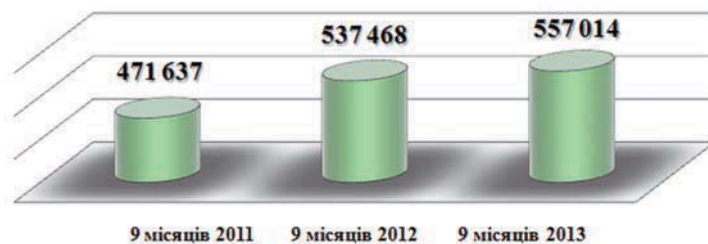
Динаміка та прогноз ємності ринку внутрішнього обов'язкового страхування автоцивільної відповідальності

Показники	Роки				
	2010	2011	2012	2013* (прогноз)	2014* (прогноз)
Внутрішні договори страхування, тис. шт.	8 143	8 299	8 399	8 550	8 680
Рівень забезпеченості ОСАЦВ (% від 9,5 млн. ТЗ)	85%	87%	88%	≈ 89%	≈ 91%

*% від 10 млн. транспортних засобів, допущених до участі у дорожньому русі

«Виїзд з України до країн–членів міжнародної системи автострахування «Зелена карта» транспортного засобу, зареєстрованого в Україні, у разі відсутності договору міжнародного страхування, укладеного зі страховиком-повним членом МТСБУ і посвідченого відповідним уніфікованим страховим сертифікатом «Зелена картка», забороняється». (ст.16 спеціального закону)

Порівняльна кількість укладених договорів міжнародного страхування «Зелена картка» у 2011–2013 роках, шт.



«Під час в'їзду на територію України власник транспортного засобу, який зареєстрований в іншій країні, зобов'язаний мати на весь термін перебування такого транспортного засобу на території України сертифікат автомобільного страхування «Зелена картка» або внутрішній договір страхування цивільно-правової відповідальності» (п.10.4 ст.10 спеціального закону)

ри таких договорів, укладених за аналогічний період 2012 року. Переважну частку – понад 65% страхових сертифікатів «Зелена картка» – видано по відношенню до легкових транспортних засобів із загальною кількістю посадочних місць до 9 чоловік; майже 14% по відношенню до вантажних автомобілів та 10% причепів (напівпричепів) до таких автомобілів; понад 2,2% по відношенню до причепів до легкових автомобілів і мотоциклів; решту – по відношенню до інших наземних автотранспортних засобів.

Наприкінці минулого 2012 року ринок міжнародного страхування автоцивільної відповідальності через загострення ряду наявних системних проблем опинився

перед загрозою суттєвого погіршення міжнародного іміджу України та її майбутніх перспектив в Міжнародній системі автострахування «Зелена карта».

Цими проблемами були: ціновий демпінг та надмірні винагороди агентам, збільшення кількості гарантійних вимог, непевний фінансовий стан деяких страховиків-повних членів МТСБУ і неготовність решти нести солідарну відповідальність за зобов'язаннями неплатоспроможних колег.

Стабілізувати ринок міжнародного обов'язкового страхування автоцивільної відповідальності вдалося завдяки реалізації з початку 2013 року проекту адміністрування української «Зеленої картки»

(ПАУЗК), яким запроваджено централізований механізм врегулювання збитків за договорами міжнародного страхування «Зелена картка».

Результати реалізації цього проекту за 9 місяців поточного року засвідчують його своєчасність та очікувану результативність.

Серед них найбільш суттєвими є підвищення ефективності врегулювання страхових випадків та мінімізація ризиків несвоєчасних страхових виплат.

Згідно з відомостями єдиної централізованої бази даних МТСБУ за січень–вересень 2013 року в рамках реалізації ПАУЗК заведено 1 785 справ за повідомленнями про ДТП з датою події у 2013 році. За цими справами надійшло 867 вимог про відшкодування на загальну суму, еквівалентну 1 717 547 євро. З них протягом січня–вересня 2013 року повністю сплачено 840 (97%) вимог на загальну суму, еквівалентну 1 581 092 євро. Середній строк здійснення виплати склав 20 днів замість 60 нормативних.

Для порівняння: середньоринковий показник швидкості сплати вимог на відшкодування у 2010 році становив 81 день, у 2011 році – 88 днів, у 2012 році – 71 день. Ця статистика пояснює наявність великої кількості гарантійних вимог за МТСБУ за вказані періоди.

Запровадження ПАУЗК звело до нуля вірогідність надходження гарантійних вимог за страховими випадками, що сталися за договорами, укладеними у поточному 2013 році.

Виключенням залишаються гарантійні вимоги, пов'язані із страховими випадками минулих років, у тому числі по справах страховиків, які втратили статус повного члена Бюро. Станом на 30.09.2013 на обліку МТСБУ знаходиться 142 таких гарантійних вимог на загальну суму понад 568,21 тис. євро.

Також завдяки ПАУЗК покращилася якість обліку бланків страхових документів та звітності страховиків про укладені договори міжнародного страхування. Вдалося значно зменшити кількість випадків застосування страховиками-повними членами МТСБУ необґрунтовано високої агентської винагороди та знижок при укладенні міжнародних договорів страхування.

Позитивно вплинула на підвищення якості врегулювання страхових випадків активна робота МТСБУ з пошуків міжнародного співробітництва. Між МТСБУ і Бюро Туреччини, Греції та Латвії протягом поточного року укладено договори про за-

Динаміка середнього розміру здійсненого страхового відшкодування страховиками-членами МТСБУ

Період	Середній розмір здійсненого страхового відшкодування, грн.	
	за шкodu, заподіяну життю і здоров'ю	за шкodu, заподіяну майну
2011 рік	6 399,24	9 899,09
2012 рік	6 829,37	10 250,00
Січень–вересень 2013 року	7 734,39	9 623,43

хист прав відвідувачів, головне завдання яких – вдосконалення та спрощення існуючої процедури врегулювання страхових випадків.

У наступному 2014 році прогресивні зрушення на ринку української «Зеленої карти» тільки поживляться. Очікується запуск підсистеми «GreenCardonline» єдиної централізованої бази даних МТСБУ. З 2014 року страховики-повні члени МТСБУ повинні забезпечити можливість та зобов'язати всіх своїх представників в регіонах одночасно з оформленням договору міжнародного страхування «Зелена картка» вносити інформацію про нього у підсистему «GreenCardonline».

Відчутне збільшення об'ємів ринку української «Зеленої карти» можна очікувати за умови набуття Україною членства у Європейському Союзі. Адже в цьому випадку значно зросте кількість транспортних засобів, зареєстрованих в Україні, що прийматимуть участь у міжнародному дорожньому русі. Відповідно це обумовить об'єктивне збільшення кількості договорів міжнародного страхування ОСАЦВ.

Стан та новації внутрішнього ринку ОСАЦВ

Внутрішній ринок ОСАЦВ на даний час переживає складний етап свого розвитку. Має місце невиконання страховиками норм закону про ОСАЦВ щодо врегулювання збитків та строків здійснення страхових виплат, неприхований ціновий демпінг, необґрунтовано високі агентські винагороди. Як наслідок – недорезервування, зниження платоспроможності, фінансової стійкості, банкрутство страховиків.

Проте, не зважаючи на наявність означених вище проблем, з початку дії закону про ОСАЦВ постраждалими у ДТП сплачено понад 4,8 млрд. грн. страхових відшкодувань та регламентних виплат. До кінця 2013 року очікується, що ця сума зросте щонайменше до 5,1 млрд. грн.

За 9 місяців поточного року страховиками-членами МТСБУ сплачено понад 700,29 млн. грн. страхових відшкодувань за внутрішніми договорами

ОСАЦВ, у тому числі 17,23 млн. грн. (2,5% загального обсягу виплат) – відшкодування за шкodu, заподіяну життю та здоров'ю, і 683,06 млн. грн. (97,5%) – відшкодування за шкodu, завдану майну потерпілих у ДТП.

В структурі виплат намітилася позитивна динаміка щодо збільшення виплат за шкodu, заподіяну життю та здоров'ю. Нагадаємо, з початку дії закону про ОСАЦВ такі виплати не перевищували 2% від загальної суми здійснених страхових відшкодувань. Одночасно спостерігається збільшення середньої виплати за шкodu, заподіяну життю та здоров'ю потерпілих.

Ці зміни обумовлені новим порядком розрахунку відшкодування за шкodu, заподіяну життю і здоров'ю: встановлено мінімальний розмір виплати, який розраховується, виходячи з розміру мінімальної заробітної плати на дату ДТП, та диференціюється в залежності від важкості отриманих травм. А отже, постраждалому не обов'язково, як в минулі роки, підтверджувати свої витрати на лікування.

За експертними даними у роботі страховиків-членів МТСБУ знаходяться сотні претензій щодо відшкодування за шкodu, заподіяну життю та здоров'ю, які повинні розраховуватися за новими правилами. Але виплати за такими претензіями лише розпочалися, оскільки ДТП, в яких постраждали люди, складніші за процедурою встановлення винуватця такої події: відкривається кримінальне провадження, після завершення якого документи передаються до суду, який остаточно встановлює винну особу та її відповідальність за скоєння ДТП. Отже, збільшення обсягів страхових виплат за шкodu, заподіяну життю і здоров'ю, та їх частки у загальній структурі виплат буде помітним у наступному 2014 році.

Із року в рік зростають також суми регламентних виплат МТСБУ із фонду захисту потерпілих (ФЗП) за страховими випадками, що сталися за участю та з вини громадян, які звільнені від укладення внутрішніх договорів обов'язкового страхування. Лише за 9 місяців поточного року загальний обсяг виплат із Фонду

за згаданою категорією осіб перевищив 5,1 млн. грн. (приріст у порівнянні з аналогічним періодом 2012 року склав понад 17%). При збереженні темпу приросту виплат, здійснених у 2013 році, а також з врахуванням індексу інфляції, у 2014 році лише для таких цілей фонду знадобиться щонайменше 10,0 млн. грн.

При нинішньому рівні страхового забезпечення автовласників актуальною залишається проблема регламентних виплат із ФЗП за шкоду, заподіяну власниками незабезпечених транспортних засобів. За 9 місяців 2013 року загальний обсяг здійснених регламентних виплат з ФЗП за цією категорією власників транспортних засобів склав понад 21 млн. грн. Частка таких виплат у загальній сумі здійснених регламентних виплат із ФЗП за означений період перевищила 80,4%.

Позитивний вплив на підвищення якості врегулювання збитків з ОСАЦВ здійснює організована МТСБУ системна робота з розгляду скарг на дії та рішення страховиків. За 10 місяців 2013 року на підставі рекомендацій МТСБУ, наданих за результатом розгляду 1094 скарг, страховиками членами МТСБУ здійснена виплата страхового відшкодування на загальну суму понад 18,9 млн. грн.

За попередніми експертними оцінками збільшення обсягів внутрішнього ринку ОСАЦВ на кінець 2013 року складатиме на рівні 3,6%, в 2014 році не перевищить 3%. При цьому рівень забезпеченості транспортних засобів, що приймають участь у дорожньому русі, сягатиме близько 90%.

Відповідний конструктивізм у функціонуванні ринку автоцивільної відповідальності забезпечуватиме нова система взаємовідносин між страховиками та їх агентами.

Завдяки запровадженню реєстрації у МТСБУ страхових агентів страховики-члени МТСБУ отримали легітимні способи впливу на своїх посередників, а також можливість упорядкувати розмір агентської винагороди і унеможливити незаконні знижки страхувальникам. Адже страховик буде здійснювати навчання та відбір агентів, забезпечувати внесення інформації про посередника до єдиного реєстру, а у разі припинення з ним співпраці виключати його з цього реєстру. Відтепер страховим агентам, щоб надавати посередницькі послуги на ринку ОСАЦВ, прийдеться відповідально відноситися до виконання своїх професійних обов'язків та дотримуватися вимог законодавства. Від

Частка різних за статусом регламентних виплат, здійснених з фонду захисту потерпілих у січні-жовтні 2013 року

Тип регламентних виплат	Частка в загальній кількості врегульованих заяв, %	Частка в загальній сумі сплачених регламентних виплат, %
Пільгові категорії громадян	21,3	18,9
Невстановлений ТЗ	0,4	0,6
Незастрахований	78,1	80,4
Протиправні дії	0,2	0,1

Загальна кількість врегульованих заяв
1 463 шт.

Загальна сума сплачених регламентних виплат
26 253 045 грн.

Загальна сума страхових відшкодувань та регламентних виплат, здійснених в 2005-му – за 10 місяців 2013 року, та з врахуванням прогнозу на кінець 2013 року

2005–2012 та 2013 (прогноз)

>5 100 000 000 грн.

Динаміка та прогнози внутрішнього ринку автоцивільної відповідальності

Період	Договори страхування, що розпочали дію, тис. шт.	Нараховані страхові премії, млн. грн.
2011 рік	8299	2 289,76
2012 рік	8399	2 450,61
січень-вересень 2013 року	6661	1 843,96
2013 рік (прогноз)	8550	2 538,83
2014 рік (прогноз)	8678	2 615,00

цього виграють, насамперед, споживачі страхових послуг, яких будуть обслуговувати сумлінні та професійно підготовані посередники.

Для оздоровлення внутрішнього ринку автоцивільної відповідальності потрібні і інші новації. Одночасно з роботою з покращення сервісу та відповідальності професійних гравців ринку доцільно змінити підходи автовласників до вибору страховика. Споживача має цікавити адекватне співвідношення ціни і якості страхової послуги. Цього можна досягти завдяки введенню механізму прямого врегулювання. Він передбачає, що в разі настання страхової події постраждалий у ДТП звертається безпосередньо до свого страховика автоцивільної відповідальності, який після врегулювання події пред'являє претензію страховику винуватця події. Цей механізм десятиліттями підтверджує свою ефективність у багатьох європейських країнах. Наприклад, у

Франції його впроваджено з 1968 року, у Бельгії – з 1972 року.

За допомогою механізму прямого врегулювання покращується якість та строки врегулювання страхових подій з ОСАЦВ, бо компанії зацікавлені в утриманні свого клієнта та наданні йому послуг ще з інших видів страхування. В результаті для автовласника стане головною не ціна ОСАЦВ, а якість врегулювання. І якщо рівень сервісу його буде влаштовувати, то зміцниться довіра споживача до всього страхового ринку.

Виграє від цього весь ринок ОСАЦВ, бо якісно працюючі компанії зміцнять свої позиції на ринку і зможуть отримати додаткові можливості для залучення клієнтів. Ненадійні страховики будуть втрачати долю ринку, а встановлені високі фінансові вимоги щодо забезпечення можливості роботи на ринку зроблять їх участь у здійсненні цього виду страхування економічно недоцільною.

Матеріал надано МТСБУ